

Axloqiy tarbiya jamiyatning huquqiy madaniyatini shakllantiruvchi omil sifatida

Zayniddinova Bibixadicha

Termiz Davlat Pedagogika Instituti Tarix fakulteti Milliy istiqlol g'oyasi ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi yo'nalishing 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada, Huquqiy madaniyat jamiyatning yuksalishida muhim rol o'ynashi, axloqiy tarbiya ham muhim xususiyatga egaligi hamda axloqiy tarbiya jamiyatning huquqiy madaniyatini shakllantiruvchi omil ekanligi yoritilgan.

Kalit so'zlar: huquqiy madaniyat, axloqiy tarbiya, huquqiy ong, ma'naviy-axloqiy tarbiya

Kirish

Axloqiy tarbiya shaxsni har tomonlama rivojlantirishning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Axloqiy tarbiya jamiyatning huquqiy madaniyatini rivojlanlantirishda muhim rol o'ynaydi. Huquqiy madaniyat tushunchasiga keladigan bo'lsak, huquqiy madaniyat eng avvalo, jamiyat va shaxs umumiy madaniyatining ko'rsatkichi hisoblanadi. Albatta, hozirgi kunda, jamiyatimiz huquqiy davlatni barpo etmoqda. Jamiyatning huquqiy madaniyatini shakllantirishda axloqiy tarbiyaning o'rni katta hisoblanadi". Huquqiy madaniyat –bu kishilarning huquqiy bilim darajasi, huquqqa nisbatan ongli munosabati, huquqni hurmat qilishi va unga rioya qilishidir". [1-116]

Axloqiy tarbiyaga keladigan bo'lsak, uning metodlari ham mavjud hisoblanadi. 1-guruh: axloqiy ongni, ya'ni axloqiy tasavvur bilimlarni, ularni bajarish xohishini bajarishga aratlgan metodlar. 2-guruh: madaniy xulq-atvor va ijobiy munosabatlarni shakllantirishga qaratilgan metodlar. Avvalombor, insonning ma'naviy tarbiyasi go'zal bo'lishi lozim. Ma'naviyati, ma'naviy tarbiyasi go'zal insonning qalbi ham go'zal hisoblanadi. Inson hayoti davomida albatta, oldiga bironta maqsad qo'yib yashaydi hamda o'z maqsadi tomon intiladi. Axloqiy tarbiyasi go'zal insonning maqsadi, tilaklari ham go'zal hisoblanadi. Shuningdek, biz o'z madaniyatimizni shakllantirishimizda, nafaqat o'z madaniyatimiz balki, huquqiy madaniyatni shakllantirishda axloqiy tarbiyaga ega bo'lishimiz lozimdir.

Ma'naviy, axloqiy jihatdan go'zal inson albatta, ta'lim-tarbiyali inson hisoblanadi. Huquqiy madaniyat tushunchasi-o'quv-tarbiyaviy ahamiyatga molik tushunchadir. Chunki huquqiy madaniyat kishilarning ijtimoiy hodisalar to'g'ridagi



tasavvurini kengaytiribgina qolmay, balki ularda huquqiy tafakkur va dunyoqarashini tarkib toptirishga, huquqiy madaniyatning mohiyati, rivojlanishi hamda uni tushunib olishga yordam beradi. Huquqiy madaniyatga keladigan bo'lsak, subyektiv tarkibiga ko'ra, shaxs ya'ni individual, guruh, jamiyat huquqiy madaniyatlariga bo'lishimiz mumkin.

“Huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirishda shaxsiy manfaatlar hamda jamiyat manfaatlari o'rtasidagi muvozanatni saqlash g'oyalari aholi ongiga singdirish ishlarining yetarli olib borilmasligi ham qonun ustuvorligini ta'minlashga o'zining jiddiy salbiy ta'sirini ko'rsatmoqda. Xususan ,huquqiy madaniyatni yuksaltirishda, eng avvalo, huquqiy ta'lim va tarbiya borasidagi ishlar tizimli va uzviy olib borilmayapti. Uzoq yillar davomida bu masala huquqni muhofaza qiluvchi organlar va ayrim davlat organlarining ishi sifatida qarab kelinib,bunda oila,mahalla va fuqarolik jamiyati bshqqa institutlarning ishtiroki yetarlicha ta'minlanmagan”.[2]

Insonlarda huquqiy madaniyat,axloqiy tarbiya, huquqiy ong, ma'naviy-axloqiy tarbiya hamda huquqiy tafakkur shakllanmas ekan turli xil nomutanosibliklar kelib chiqaveradi deb o'ylayman.Huquqiy madaniyatimizni shakllantirish jamiyatimiz uchun ham muhim hisoblanadi.Ya'ni, huquqiy madaniyatimizni shakllantirish va shu orqali qonun uatuvorligiga erishish, nafaqat jamiyatning, balki o'sib kelayotgan yoshlar uchun ya'ni ushbu yoshlarning axloqiy tarbiyasi uchun qimmatlidir. Chunki mamlakatimizda yosh avlodning tarbiyasi juda muhimdir.Yurtimizda yosh avlodning tarbiyasi davlat siyosati darajasiga ko'tarilgan.Birinchi Prezidentimiz Islom Abdug'aniyevich Karimov ta'kidlaganidek: “O'zbekistonning kelajagi yoshlar qo'lidadir”.

“Jamiyatda qonunning ustuvorligi huquqiy madaniyat bilan mustahkamlanadi. Bu fuqaroning xatti-harakatlari, muayyan bir vaqtda nufuzli bo'lishi yoki bo'lmasligidan qat'iy nazar, qonunga qat'iy rioya etishidir. Bu huquqiy bilim va qonunga asoslangan axloqiylikdir”.[3-249]

Axloq-odob bu-o'zini va o'zgalarni hurmat qilish hamda qalbni yomon so'zlardan va yomon xulqlardan saqlay olishdir. Dono xalqimiz: “Odobli bola elga manzur”- deb bekorga aytmagan.

“Huquqiy madaniyat,eng avvalo,jamiyat va shaxs umumiy madaniyatining ko'rsatgichidir. Jamiyat madaniyatining yuksak darajasi huquqqa nisbatan chuqur ehtirom,hurmat va uni teran bilishni taqozo etadi. Demokratik huquqiy davlatni jamiyat va shaxsning yuksak huquqiy madaniyatisiz tasavvur etib bo'lmaydi”[4-5]. “Huquqiy madaniyat madaniyat, eng avvalo, umuminsoniy qadriyatlarga, umumjahon sivilizatsiyasiga, bu sohada boshqa xalqlar erishgan tajribalarga, xalqaro huquqning



hamma; e'tirof etgan prinsiplari va me'yorlariga asoslanadi"[5-14]. Shunday qilib, axloqiy tarbiyasi, huquqiy ongi, huquqiy madaniyati hamda ma'naviyati yuksak inson ma'naviy jihatdan yetuk inson hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, axloqiy tarbiya insonda bolalikdan shakllanadi. Albatta, O'zbekiston – kelajagi buyuk davlatdir. Biz yoshlar Vatanimizning yanada rivojlanishida, bayrog'imizni yuksaklarga ko'tarishda o'z hissamizni qo'shmog'imiz lozimdir. Shu bilan birgalikda, jamiyatni rivojlantirish uchun avvalo, huquqiy madaniyat, huquqiy ong, huquqiy mafkura hamda axloqiy tarbiyani shakllantirishimiz kerak. Hozirgi kunda birinchi navbatda, ta'lim tizimiga alohida e'tibor berilmoqda. Ta'lim bilan birgalikda tarbiya masalasiga ham alohida e'tibor qaratish lozimdir. Hozirda yoshlarni axloqiy tarbiyasini rivojlantirish hamda ularni yetuk shaxs sifatida shakllantirish asosiy vazifa hisoblanadi. Axloqiy jihatdan yetuk tarbiyalangan shaxs axloqiy madaniyatga ham ega bo'ladi deb o'ylayman. Shunday qilib, axloqiy tarbiya ham huquqiy madaniyatning asosiy belgilaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.A. Saydullayev Davlat va huquq nazariyasi darslik. - Toshkent; TDYU, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning "Jamiyatda huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirish tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi farmonidan. 09.01.2019-yildagi PF-5618-son. 1-ilova.
3. U. Tadjixanov, A. Saidov Huquqiy madaniyat nazariyasi. O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 1998. 2 tomli 1-tom
4. Huquqiy madaniyat va huquqiy tarbiya asoslari ma'ruzalar matnidan. Tuzuvchi; GuIDU "Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi" kafedrasi o'qituvchisi N. Saidov.
5. "Huquqiy madaniyat va huquqiy tarbiya asoslari" moduli papkasi. Tuzuvchi; Namangan Davlat Universiteti milliy g'oya va huquq ta'limi kafedrasi dotsenti, t.f.n. B. Talapov.

